

UOT 372.881.111.1

Ülviyyə Murad qızı Məmmədova
Mingəçevir Dövlət Universitetinin müəllimi
<https://orcid.org/0000-0002-1991-342X>

İBTİDAI SINIFLƏRDƏ İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ ZAMANI TƏTBİQ OLUNAN MÜASİR METODLAR VƏ ONLARIN ƏNƏMİYYƏTİ

Ульвия Мурад гызы Мамедова
преподаватель Мингечевирского государственного университета

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Ulviyya Murad Mammadova
teacher at Mingachevir State University

MODERN METHODS AND THEIR SIGNIFICANCE AT ENGLISH CLASSES IN ELEMENTARY SCHOOL

Xülasə. Məqalədə xarici dillərin öyrənilməsinin yeni və effektiv metodlarının yaradılması, o cümlədən bu metodların tədris prosesində istifadəsi məsələləri müzakirə olunur. Xarici dil mədəniyyətinin öyrənilməsinin məqsədi kimi önə çəkilməsi bu məqsədə ən effektiv və rəşional şəkildə nail ola biləcək yeni metodoloji sistemin yaradılması zərurətini ortaya qoyur. Xüsusi vurğulanır ki, informasiya texnologiyalarının və müasir təlim metodlarının tətbiqi yeni materialın tez bir zamanda başa düşülməsi üçün yardımçı ola bilər.

Açar sözlər: *öyrətmə metodları, ingilis dili, təlim, dil öyrətmə, bacarıqlar*

Резюме. В статье рассматриваются вопросы создания новых и эффективных методов изучения иностранных языков, в том числе применения этих методов в процессе обучения. Пропаганда иноязычной культуры как цели обучения поставила вопрос о необходимости создания новой методической системы, которая могла бы достичь этой цели наиболее эффективным и рациональным способом. Подчеркивается, что использование информационных технологий и современных методов обучения может помочь вам быстро понять новый материал.

Ключевые слова: *методы обучения, английский язык, преподавание, преподавание языков, умения*

Summary. The article deals with the creation of new and effective methods of learning foreign languages, including the use of these methods in the learning process. The promotion of a foreign language culture as the goal of learning raised the question of the need to create a new methodological system that could achieve this goal in the most effective and rational way. It is emphasized that the use of information technology and modern teaching methods can help you quickly understand new material.

Key words: *teaching methods, English, teaching, language teaching, skills*

Dil insanlar arasında ünsiyyət vasitəsidir. İnsanlar dil vasitəsilə bir-birini başa düşür, öz duyğu və düşüncələrini, hiss və həyəcanlarını ifadə edirlər. Xarici dili öyrənmək, öz düşüncələrini bu və ya digər xarici dildə sərbəst ifadə etmək, oxuduğu ədəbiyyatı, dinlədiyi mətni anlamaq, elmi müzakirələrdə iştirak etmək kimi bacarıqlara yiyələnməyi müsbət dəyərləndirmək

lazımdır. Hər hansı bir xarici dili öyrənməklə şagirdlər xarici aləmə daxil olur, başqa ölkələrin dilini, tarixini, zəngin mədəni irsini, bir-birindən dəyərli ədəbiyyat nümunələrini müxtəlif ölkələrə tanımaq bacarığına yiyələnirlər.

Dil öyrənmə anlayışı yarandığı gündən dillərin asan öyrənilməsi yolları araşdırılır. Bununla bağlı bir çox fikirlər və mülahizələr irəli

sürülsə də, bəzən bu fikirlər ziddiyyətlə qarşılaşmışdır. Məlum məsələdir ki, istənilən bir dilin öyrədilməsinin əsas məqsədi ilk olaraq öyrənlərə sərbəst şəkildə fikir yürütmək qabiliyyətini aşılamaqdır. Buna baxmayaraq, bu sahədə say-sız-hesabsız təşəbbüslər həyata keçirilsə də, istənilən nəticə əldə edilməmişdir. [1]

İbtidai təhsil səviyyəsində təhsil alan hər bir şagird dilə maraqlı olduqda öyrənməyi sevir. Şagirdlərdə xarici dillərə maraqlı yaratmaq üçün dərslər və dərslər vəsaitlərinin düzgün işlənməsindən başqa, həm də dilin tədrisini düzgün təşkil etmək üçün müxtəlif metodların hazırlanması tələb olunur. Bu cür metodlar şagirdin dilin mənimsənilməsində bacarıqlarının formalaşmasına, müstəqil iş bacarıqlarının qazanmasına, qabiliyyətlərinə daha çox inanmasına, səhv etmək qorxusunun ortadan qalxmasına kömək edir.

Dil dünyanı anlamaq, görmək üçün istifadə olunan ən mühüm ünsiyyət vasitəsidir. Dil hər zaman yenilik tələb edən sahədir. Bir çox müasir texnologiyaların kəşfi, beynəlxalq əməkdaşlıqların arenasının artması, dünyaya inteqrasiyanın sürətlənməsi təbii olaraq dilimizdə müəyyən dəyişikliklərin baş verməsinə səbəb olur. Dünyada 7 minə yaxın dilin olduğu təxmin edilir və bu dillərin çox azı aktiv dillər sırasındadır. Hazırda dünyada ən çox istifadə olunan dil Çin dilidir ki, bu dildən 1 milyard 100 milyona yaxın insan danışır. Ən çox danışılan ikinci dil isə ingilis dilidir. Ümumilikdə bu dildən 1 milyard insan istifadə edir. İngilis dilinin işlənməsinin bu qədər geniş şəkildə yayılması həmin dilin ölkəmizdə də öyrədilməsinə zərurət yaradır. Xarici dillərin, xüsusən də ingilis dilinin tədrisində bir sıra üsul və metodlardan istifadə olunur. [4]

Dövrün tələbinə uyğun olaraq xarici dillərin yeni təlim texnologiyaları ilə tədrisi bütün təhsil müəssisələrində artıq zəruri hal almışdır. Müasir dövrdə ibtidai sinif pilləsində xarici dillərin tədrisi prosesində dil öyrənlər məktəblilərə dil, bilik və bacarıqlarının eşidib – anlama, danışmaq, oxu və yazı üzrə zəruri xüsusiyyətlərinin aşılamaq, həmçinin, onlarda tənqidi düşünmə qabiliyyətlərinin və kommunikativ sərəstənin formalaşdırılması xarici dil müəllimlərinin qarşısında duran əsas məqsədlərdəndir. Bununla yanaşı, dövrümüzdə dil öyrənlərin xarici dildə şifahi ünsiyyət qura bilməsi və həmin dildə in-

formasiya mübadiləsi edə bilməsi mühüm məsələ kimi ön plandadır.

Dünyada mövcud olan bütün təhsil sistemlərinin məqsədi fərdlərin maariflənməsi və məsuliyyətli, ixtisaslı və cəmiyyətə inteqrasiya edə bilən vətəndaşlar kimi yetişməsidir. Eyni zamanda onların müstəqil öyrənmə, çalışma qabiliyyətini inkişaf etdirməkdir. Çünki müasir dünyada özünütəlim, çeviklik, uyğunlaşma, inkişaf və ömür boyu öyrənmə ilə yanaşı yeni bacarıqların və yeni biliklərin yaranmasına gətirib çıxarır. Bu baxımdan öyrənmə könüllü, fərdi konstruksiya hesab olunur. Lakin yalnız deyil, başqaları ilə münasibət, qrup üzvləri də daxil olmaqla, müxtəlif resurslarla zəngin olan mühitlə qarşılıqlı əlaqə kontekstində işləmək vacibdir.

Hal hazırda orta məktəblərdə xarici dillərin tədrisi müasir metodlarla həyata keçirilir. Dilin ənənəvi üsullardan fərqli şəkildə öyrədilməsi və öyrənilməsi, öyrənmə və öyrətməni daha maraqlı, rəngarəng və yaddaqalan prosesə çevirir. Bu zaman dilin tədrisində istifadə olunan audio-video materiallar, şəkillər, animasiyalar, filmlərin nümayişi tədris prosesini canlandırmaqda, şagirdlərdə dərslər həvəs oyatmaqda, dərslər daha maraqlı və başa düşülən etməkdə əvəzsiz rol oynayır.

Öyrənmə fərdin bir hissəsi olduğu və onun yaranmasına kömək etdiyi mühitlə, sosial mühitin qarşılıqlı əlaqələrinin nəticəsidir. Hal-hazırda texnologiyaların sürətli təkamülü həm təhsil müəssisələri üçün nəzərdə tutulmuş təlim yerlərini, həm də rəsmi və ya qeyri-rəsmi mühit imkanlarını artırır. [2] Bu gün ibtidai siniflərdə keçirilən dərslər gündəlik həyatda xarici dilləri öyrənmək və istifadə etmək üçün yeganə yer ola bilməz. Dil bacarıqları dərslərinin tədris planında olan sinifdən kənar saatları da bunu sübut edir. Artıq sinfi tərk etdikdən sonra tədris bitmir, onu smartfon telefonlarda yaradılmış proqramlar sayəsində davam etdirmək mümkündür. Bu innovativ proqramların tədrisə uğurlu tətbiqi müəllimin davamlı araşdırmasından asılıdır. Bir çox metodlar cəmi bir neçə həftə ərzində rəvan öyrətmə vəd etsə də, bir dili tam mənimsəmək adətən daha uzun zaman çəkir. Buna görə də, öyrənmək istəyinin səbəbini müəyyənləşdirmək ən vacib amildir, çünki bu, təhsil almaq, işləmək və ya səyahət etmək üçün ola bilər. Hədəfin düzgün müəyyənləşdirilməsi nəticəyə doğru düzgün istiqamətlənməkdir. Bəs xarici dili daha

səmərəli necə öyrənmək olar? Güclü motivasiya mənbəyi taparaq hədəf dilə qər qarmaq, öyrənmək bu dildə düşünməyə çalışmaq və bu mexanizmi yaratmaq əsas şərtədir. Bunun üçün müəyyən vaxt ayırmaq, ardıcıl işləmək, qeydlər aparmaq, bu qeydləri öyrənməyə qədər nəzərdən keçirmək çox vacib amillərdəndir. İnternet resurslarından məqsədli istifadə: film və serialları orijinal versiyada izləmək dil mühiti və real situasiyalar yaratmağın ən effektiv yoludur.

Müasir metodların həyata keçirilməsində həm müəllim, həm də şagird üçün kompüter və internetin çox böyük əhəmiyyəti vardır. Hazırkı tədris prosesini kompütersiz və internetsiz təşəvvür etmək çətinədir. Müasir müəllimin qarşısında duran ən vacib amillərdən biri də bu yeni texnoloji vasitələrdən öz dərslərində səmərəli istifadə edə bilməsidir.

1990-cı illərin sonlarından başlayaraq texnologiya yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoydu və kompüterlərdən müstəqil istifadə çox sürətlə artmağa başladı. Bu zamanda sürətli internet bu prosesin daha da inkişafına səbəb oldu. 2014-2020-ci illər üçün Milli Strategiyada informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair müəyyən tədbirlər həyata keçirilmiş və elektron resursların inkişaf etdirilməsi qarşıya məqsəd kimi qoyulmuşdur. Hazırda ölkəmizdə xarici dillərin tədrisinin informasiyalaşdırılmasına dair hüquqi baza yaradılmışdır. Bu isə mövcud materialların internet vasitəsi ilə ötürülərək daha əlçatan olmasına imkan yaratmışdır. Ümumiyyətlə, dilin tədrisi prosesini dəstəkləyən elektron tədris materiallarının inkişaf etdirilməsi, xarici dillərin mənimsənilməsi üçün dərslər vəsaitlərinin texnoloji inkişafa uyğun müasirləşdirilməsi, mərkəzləşdirilmiş virtual tədris platformasının yaradılması xarici dilin öyrənilməsinə əlçatan edir. Bu isə bizə müasir biliklərə yiyələnməkdə və yeniliklərdən xəbərdar olmağa köməklik göstərir.

Müasir dövrdə orta məktəblərin ibtidai sinif pilləsində ingilis dilinin xarici dil kimi tədrisində kommunikativ metod aparıcı yerlərdən birini tutur. Bu metod azyaşlı şagirdlərin ingilis dilində danışaraq xarici dildə ünsiyyət qurmaq bacarıqlarının formalaşdırılmasına xidmət edir. Ən müasir üsullar rol oyunları, layihə əsaslı öy-

rənmə, təqdimatlar və müzakirələrdir. Bu metod kommunikativ bacarıqları, məntiqi təkəkkür və təhlil, sintez, müqayisə və ümumiləşdirmə kimi müxtəlif intellektual fəaliyyət növlərini inkişaf etdirir. Şagird mərkəzli bu metodlar xüsusilə şagirdləri bilik, bacarıq və strategiyaların əldə edilməsinə daha fəal cəlb etmək üçün olduqca uyğundur. Nəticədə biz başa düşürük ki, interaktiv metodda tədris yalnız hədəf dildə aparılmalıdır. Deməli, müəllimlər onlara yeni xarici dil öyrətmək üçün ana dilindən istifadə etməməlidirlər. Üstəlik, xarici dil öyrənmələrə hər gün dil mühiti yaratmaqla söz bazalarını artırmalıdırlar. [3] Azərbaycanda təhsil sisteminin Avropa standartlarına uyğun şəkildə yenidən qurulması, müasirləşdirilməsi və bu işlərin təşkilində müasir və interaktiv metodlardan istifadə olunmaqla yerinə yetirilməsi prioritet məsələ hesab olunur. Hazırda dünya təcrübəsi göstərir ki, müasir təlim metodları dərslərin keyfiyyətini daha da artırır, tələbələr üçün dərsləri maraqlı və cəlbədicidir. Fəal, interaktiv təlim zamanı həm tətbiqi bilik daha da möhkəmlənir, həm də təhsilin məzmunu daha səmərəli və başa düşülən olur. XVIII əsr Fransa maarifçilərinin görkəmli nümayəndəsi, şair, publisist, tarixçi, insan hüquqları müdafiəçisi və filosofu Volterin təbirincə desək: “Çox dil bilmək qalanın bir neçə qapısının açarına sahib olmaqdır”. Bu baxımdan dili daha asan və səmərəli şəkildə öyrətmək müasir metodların əhəmiyyətini artırır. [5]

Problemə aktualığı. Hazırda müasir təlim metodları dil öyrənmələrə bilik verməklə yanaşı, həm də onları iradi, əxlaqi, əqli, estetik, mədəni, hüquqi dəyərlər yönündə inkişaf etdirir. Bu metodların öyrənilməsi və tətbiqi xarici dillərin öyrədilməsi prosesində böyük əhəmiyyət kəsb edir və dil öyrətməni daha da asanlaşdırır.

Problemə elmi yeniliyi. İbtidai siniflərdə xarici dillərin müasir metodlar ilə tədrisi təhsilin inkişafının əsas prinsiplərinə uyğundur. İngilis dilinin öyrənilməsinin ən təsirli üsulları, təlim materiallarında avtomatlaşdırılmış bacarıqların formalaşmasına imkan verən üsullardır.

Problemə praktiki əhəmiyyəti. Məqalə müasir metodlardan istifadə etməklə ingilis dili dərslərini daha əyləncəli və məhsuldar keçmək istəyən müəllimlər üçün əhəmiyyətli olacaqdır.

Ədəbiyyat:

1. “Xarici dilləri tədrisinin aktual problemləri” mövzusunda respublika elmi-praktik konfransının tezisləri. – Bakı: Mütərcim, – 2017.
2. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London., 2001.
3. Nilson L. (2016). Teaching at its best: A research-based resource for college instructors. JosseyBass
4. Рогова Г.В. Методика обучения иностранному языку на начальном этапе. – М., 2000.
5. <https://az.wikipedia.org/wiki/Volter>

E-mail: mehdiyevaulviyya@gmail.com

Rəyçilər: *ped.ü.elm.dok., prof. D.Ə. İsmayılova,*
ped.ü.fəls.dok., dos. S.Ə. Məmmədov

Redaksiyaya daxil olub: 18.10.2023